

ŽURNALISTŲ ETIKOS INSPEKTORIUS

SPRENDIMAS

DĖL PUBLIKACIJOJE „AMBICIJŲ KLIŪTYS ŽIRGO TAKE“ („ŪKININKO PATARĖJAS“, WWW.UKININKOPATAREJAS.LT, 2015-09-12) PASKELBTOS INFORMACIJOS

2016 m. kovo 2 d. Nr. (SK-185) SPR-24
Vilnius

2015 m. lapkričio 2 d. Žurnalistų etikos inspektoriaus tarnyba gavo UAB „Kaimo žinios“ (toliau – Pareiškėja) skundą dėl publikacijoje „Ambicijų kliūtys žirgo take“ („Ūkininko patarėjas“, www.ukininkopatarejas.lt, 2015-09-12) paskelbtos informacijos. Pareiškėja skunde nurodė, kad minėtoje publikacijoje paskleista informacija „P.S. Tik labai gaila, kad žirgų paroda Utenos hipodrome neįvyko, „Valstietis“ apgavo savo skaitytojus, o ristūnų lenktynės nuėjo šuniui ant uodegos, nes jose dėl organizatorių kaltės nedalyvavo geriausi šalies žirgai“ neatitinka tikrovės, yra nepagrįsta, nepatikrinta, neparemta faktais, žemina Pareiškėjos dalykinę reputaciją ir yra skelbiama neetiškai. Pareiškėja teigia, kad iš skundžiamoje publikacijoje paskleisto teiginio „Valstietis“ apgavo savo skaitytojus“ yra akivaizdu, jog publikacijoje yra paskleistas neigiamo pobūdžio teiginys apie Pareiškėją ir nėra pateikiama jokių konkrečių duomenų, kurie jį pagrįstų. Pareiškėja taip pat nurodė, kad jai nebuvo suteikta galimybė išsakyti savo nuomonę. Pareiškėja prašo: 1) įvertinti, ar nurodytas teiginys nepažeidžia Visuomenės informavimo įstatymo nuostatų, 2) nustačius pažeidimą, įspėti viešosios informacijos rengėją, 3) priimtą sprendimą nustatyta tvarka paskelbti viešai.

Tirdamas Pareiškėjos skundą, žurnalistų etikos inspektorius raštu kreipėsi į UAB „Ūkininko patarėjas“, prašydamas paaiškinti teiginio „<...> „Valstietis“ apgavo savo skaitytojus“ atitikimą tikrovei įrodančias aplinkybes, pateikti viešosios informacijos rengėjo (skleidėjo) poziciją dėl kitų Pareiškėjos skundo argumentų bei galimybės užbaigti skundo tyrimą taikiai susitarimu.

Paaiškinimą dėl Pareiškėjos skundo pateikė UAB „Ūkininko patarėjas“ direktorius Vytenis Neverdauskas, kuris nurodė, kad nesutinka su Pareiškėjos skundo motyvais, mano, jog jame netinkamai aiškinamos ir interpretuojamos faktinės aplinkybės bei teisinis reguliavimas ir dėl to keliamos neteisėtos ir nepagrįstos pretenzijos dėl Visuomenės informavimo įstatymo nuostatų pažeidimo.

UAB „Ūkininko patarėjas“ direktorius paaiškino, kad tiriant Pareiškėjos skundą ir jame nurodytas aplinkybes, pirmiausia būtina atsižvelgti į tai, kad Pareiškėjos leidžiamame laikraštyje „Valstiečių laikraštis“ (2015-09-05, Nr. 72/9504) buvo paskelbtas skelbimas, kviečiantis 2015-09-05 atvykti į Utenos hipodrome organizuojamą veislinių arklių parodą. Šiame skelbime nurodoma, jog renginio programoje taip pat numatytas Lietuvos sunkiųjų arklių ir stambiųjų žemaitukų pasirodymas, Trakėnų žirgų pasirodymas, Žemaitukų veislės arklių parodomoji programa, Arabų veislės žirgų parodomoji programa, Lietuvos veislinių žirgų parodomoji programa bei Prancūzų, Amerikos ir rusų ristūnų lenktynės.

UAB „Ūkininko patarėjas“ vadovo teigimu, skelbimas nėra pažymėtas kaip reklama, jame nėra nurodytas užsakymo numeris, todėl, pasak vadovo, pagrįsta manyti, jog ši informacija yra

parengta ir paskelbta laikraščio „Valstiečių laikraštis“ iniciatyva bei jos interesais ir Pareiškėja, kaip laikraščio leidėja, yra atsakinga už skelbime nurodytos informacijos turinį.

V. Neverdauskas pažymėjo, kad vertinant visą publikacijos turinį, o ne nuo jo atsietą vieną teiginį, kaip tai daro Pareiškėja, akivaizdžiai matyti, jog publikacijoje pasakojama apie tai, kad minėtame renginyje vyko tik žirgų lenktynės, tačiau nebuvo kitų, laikraštyje „Valstiečių laikraštis“ anonsuotų programos renginių, t. y. nebuvo nei Lietuvos sunkiųjų arklių ir stambiųjų žemaitukų pasirodymo, nei Trakėnų žirgų pasirodymo, nei Žemaitukų veislės arklių parodomosios programos, nei Arabų veislės žirgų parodomosios programos, taip pat nebuvo Lietuvos veislinių žirgų parodomosios programos. Pasak V. Neverdausko, tai reiškia, jog UAB „Ūkininko patarėjas“ informavo skaitytojus apie faktą, kurio neneigia ir pati Pareiškėja – apie tai, kad renginiai, kurie buvo anonsuojami laikraštyje „Valstiečių laikraštis“, tą dieną neįvyko ir dalis renginio svečių jautėsi apgauti ir nusivylę, nes tikėjosi išvysti tuos renginius, kurie buvo anonsuojami.

UAB „Ūkininko patarėjas“ direktorius paaiškino, kad yra akivaizdu ir logiška, jog nei renginio svečiams, nei publikacijos autorei nebuvo ir negalėjo būti žinoma apie tai, dėl kokių priežasčių ir dėl kieno kaltės tie renginiai neįvyko, nes tokia informacija viešai nebuvo paskelbta, o ji buvo žinoma tik šio renginio organizatoriams – Lietuvos žemės ūkio rūmų Arklininkystės komitetui. Taigi, UAB „Ūkininko patarėjas“ direktoriaus nuomone, Pareiškėjos akcentuojamas absoliutaus tikslumo reikalavimas skelbiamai informacijai yra nekorektiškas ir nesuderinamas su saviraiškos laisvės įgyvendinimu.

V. Neverdausko teigimu, nurodytos aplinkybės patvirtina, jog skundžiamoje publikacijoje nebuvo paskelbta tikrovės neatitinkanti ir Pareiškėjos dalykinę reputaciją pažeidžianti informacija, todėl, jo nuomone, nėra teisinių prielaidų Pareiškėjos skundą pripažinti pagrįstu.

Atsižvelgdamas į išdėstytus argumentus, viešosios informacijos rengėjas (skleidėjas) prašo Pareiškėjos skundą pripažinti nepagrįstu.

Išnagrinėjęs Pareiškėjos skundą Visuomenės informavimo įstatymo nuostatų laikymosi požiūriu, žurnalistų etikos inspektorius

n u s t a t ė:

Pareiškėja skundžiasi dėl visuomenės informavimo priemonėje pažeistos savo dalykinės reputacijos, pažeistų visuomenės informavimo principų.

Žmogaus garbė ir orumas (juridinio asmens dalykinė reputacija), skleidžiant apie jį žinias, yra ginami, kai nustatoma šių faktų visuma: 1) žinių paskleidimo faktas; 2) faktas, jog paskleistos žinios yra apie konkretų asmenį (pareiškėją); 3) faktas, jog paskleistos žinios neatitinka tikrovės; 4) faktas, jog paskleistos žinios žemina asmens garbę ir orumą (dalykinę reputaciją). Pažymėtina, kad žeminančia asmens garbę ir orumą (dalykinę reputaciją) žinia laikoma tikrovės neatitinkanti, diskredituojanti asmenį informacija, kurioje teigiama apie asmens padarytą teisės, moralės ar paprotinių normų pažeidimą, negarbingą poelgį, netinkamą elgesį buityje, šeimoje, viešajame gyvenime, nesąžiningą visuomeninę, komercinę veiklą ir pan.

Nuomonės skleidimo atveju žmogaus garbė ir orumas (juridinio asmens dalykinė reputacija) gali būti pažeisti, kai asmuo apibūdinamas užgauliai, nepadoriai, iš jo tyčiojamasi. Visuomenės informavimo įstatymo 2 straipsnio 36 dalyje nustatyta, kad nuomonė – tai visuomenės informavimo priemonėse skelbiamas požiūris, nusimanymas, nuovoka, supratimas, mintys arba komentarai apie bendro pobūdžio idėjas, faktų ir duomenų, reiškinių ar įvykių vertinimai, išvados ar pastabos apie žinias, susijusias su tikrais įvykiais. Nuomonė gali remtis faktais, pagrįstais argumentais ir paprastai ji yra subjektyvi, todėl jai netaikomi tiesos ir tikslumo kriterijai, tačiau ji turi būti reiškiamą sąžiningai ir etiškai, sąmoningai nenuslepian ir neiškreipian faktų ir duomenų. Visuomenės informavimo įstatymo 2 straipsnio 86 dalis nustato, jog žinia – tai visuomenės informavimo priemonėse skelbiamas faktas ar tikri (teisingi) duomenys.

Ginčo objektu esantis teiginys „P.S. Tik labai gaila, kad žirgų paroda Utenos hipodrome neįvyko, „Valstietis“ apgavo savo skaitytojus, o ristūnų lenktynės nuėjo šuniui ant uodegos, nes jose dėl organizatorių kaltės nedalyvavo geriausi šalies žirgai“ turi būti vertinamas visos skundžiamos publikacijos kontekste. Pareiškėjas neneigia, kad žirgų paroda Utenos hipodrome neįvyko, tačiau iš esmės nesutinka su ginčo teiginio dalimi, kad „Valstietis“ apgavo savo skaitytojus“. Taigi toliau bus analizuojamas ir vertinamas tik ginčo teiginys „Valstietis“ apgavo savo skaitytojus“.

Atsižvelgiant į ginčo teiginio formuluotę, jo pareiškimo aplinkybes, jog pateiktas realių įvykių subjektyvus, individualus vertinimas, darytina išvada, jog šis teiginys yra laikytinas nuomone. Skirtingai negu faktiniai teiginiai, vertinamieji (nuomonės) negali būti įrodomi, jiems netaikomi tiesos ir tikrumo kriterijai, tačiau jiems taip pat neturi trūkti faktinio pagrindo. Saviraiškos laisve besinaudojantys viešosios informacijos rengėjai (skleidėjai) privalo elgtis sąžiningai asmenų, apie kuriuos skelbiama informacija, atžvilgiu. Reikalavimas, kad nuomonė turi būti reiškiamą sąžiningai ir etiškai, sąmoningai nenuslepian ir neiškrepian faktų ir duomenų, minėta, įtvirtintas Visuomenės informavimo įstatymo 2 straipsnio 36 dalyje. Analizuojant konkrečią situaciją bei siekiant nustatyti, ar viešosios informacijos rengėjas (skleidėjas) buvo sąžiningas, yra reikšmingos įvairios aplinkybės – žurnalistinio tyrimo pakankamumas skleidžiamoms teiginiams pagrįsti, šaltinių patikimumo įvertinimas, kitos šalies pozicijos pateikimas, teiginio paskelbimo sąlygos, raiškos stilius, vartojamų žodžių reikšmės. Taip pat svarbu įvertinti, ar viešosios informacijos rengėjas (skleidėjas) sąmoningai neiškraipė ir nenutylėjo informacijos, nepiktnaudžiavo teise skleisti informaciją, t. y. tokiu būdu neperžengė saviraiškos laisvės ribų.

Vertinant teiginį „Valstietis“ apgavo savo skaitytojus“ atskirai, be viso publikacijos teksto ir konteksto, būtų galima laikyti, kad šiuo ginčo teiginiu išreikšta informacija pagal savo prasmę ir pobūdį yra žeminanti, menkinanti Pareiškėją, išreikšia negatyvų požiūrį į jį, nes apgaulė – tai veiksmai, elgesys ar žodžiai, kuriais sąmoningai norima apgauti, suklaidinti; apgauti – apsukti, suklaidinti (Dabartinės lietuvių kalbos žodynas, Mokslo ir enciklopedijų leidybos institutas, 2000 m., 21 psl.). Apgavystė laikoma amoralia ir visuomenėje neigiamai vertinama asmens veikla. Visgi, perskaičius visą skundžiamą publikaciją ir išanalizavus jos teksto visumą, matyti, kad prielaida apie sąmoningą „Valstiečio“ norą apgauti savo skaitytojus yra paneigiama: „Kur prapuolė „Valstiečių laikraščio“ skelbime nurodyta žirgų paroda?“, „<...> žavi mergaičiukė <...> ramiai aiškino, kad skelbimai buvo pakeisti ir iškabinti prieš varžybas. „Tai reikėjo ir Širvintose ant stulpo pakabinti“, – šaipėsi iš renginio organizatorių šalia stovintis vyriškis“. Taigi konstatuoti Pareiškėjos dalykinės reputacijos pažeidimo nagrinėjamu atveju nėra pagrindo. Darytina išvada, kad viešosios informacijos rengėjas (skleidėjas), savaip interpretuodamas jam žinomą informaciją, pateikė savo subjektyvią, Pareiškėjai kritišką nuomonę apie įvykį. Atsižvelgiant į raiškos stilių ir formą, nuomonė buvo išreikšta neužgausiai, be patyčių. Tačiau nustačius, kad nagrinėjamame teiginyje buvo reiškiamą nuomonė, negalima sutikti su viešosios informacijos rengėjo (skleidėjo) UAB „Ūkininko patarėjas“ pateiktu paaiškinimu, jog skelbimas, kuriame paskelbta informacija apie renginį, buvo parengtas ir paskelbtas laikraščio „Valstiečių laikraštis“ iniciatyva bei jo interesais ir Pareiškėja, kaip laikraščio leideja, buvo atsakinga už skelbime nurodytos informacijos turinį.

Pažymėtina, jog analizuojant nuomonės faktinio pagrindimo klausimą, turi būti taikomi protingi įrodinėjimo standartai. Įvertinus minimo skelbimo vizualinio pateikimo išskirtinumą, turinį, tekstą, pateikimo formą, akivaizdžiai matyti, kad tai yra skelbimas apie organizuojamą renginį, o ne publikacija, kurią rengiant atliekamas žurnalistinis tyrimas, išklausoma antroji pusė, užtikrinama nuomonių įvairovė ir pan. Be to, skelbime yra aiškiai nurodyti renginio organizatoriai (Lietuvos Respublikos žemės ūkio rūmai) ir rėmėjai (Lietuvos Respublikos žemės ūkio ministerija, Utenos hipodromas). Taigi kiekvienam protingam skaitytojui akivaizdu, kad šis renginys buvo anonsuotas ne „Valstiečių laikraščio“, bet renginio organizatorių, t. y. skelbimo užsakovų iniciatyva ir interesais. Iš to seka, kad už skelbime nurodytos informacijos atitikimą tikrovei, t. y. renginio laiką, vietą, programą, kitus organizacinius klausimus atsako ne Pareiškėja, bet renginio organizatoriai.